

PREDHOVOR.....	15
----------------	----

ČASŤ PRVÁ
PREDMET A METÓDY VÝVINOVEJ PSYCHOLÓGIE

1 VÝVINOVÁ PSYCHOLÓGIA.....	18
1.1 Predmet vývinovej (ontogenetickej) psychológie.....	18
1.2 Postavenie vývinovej psychológie v systéme psychologických disciplín	19
1.3 Vzťah vývinovej psychológie k iným vedám a k ostatným, psychologickým disciplinám.....	19
1.4 Význam vývinovej psychológie	20
2 METÓDY VÝVINOVEJ PSYCHOLÓGIE	22
2.1 Klasifikácia výskumných metód psychológie	22
2.2 Hlavné metódy získavania údajov vo vývinovej psychológii	22
2.2.1 Pozorovanie.....	22
2.2.1.1 Druhy pozorovania	23
2.2.1.2 Postup pri pozorovaní.....	23
2.2.1.3 Klady a zápory pozorovania	24
2.2.2 Experiment.....	24
2.2.2.1 Základné zložky experimentu	25
2.2.2.2 Druhy experimentu.....	25
2.2.2.3 Etapy experimentu.....	26
2.2.2.4 Klady a zápory experimentu	26
2.2.3 Anamnéza	27
2.2.3.1 Druhy anamnézy	27
2.2.4 Rozhovor.....	27
2.2.4.1 Druhy rozhovoru	27
2.2.4.2 Postup pri uplatnení metódy rozhovoru.....	28
2.2.4.3 Požiadavky na otázky v rozhovore	28
2.2.4.4 Klady a zápory rozhovoru.....	28
2.2.5 Dotazník.....	29
2.2.5.1 Druhy dotazníkov	29
2.2.5.2 Druhy položiek (otázok) v dotazníku.....	29
2.2.5.3 Požiadavky na otázky v dotazníku.....	29
2.2.5.4 Fázy aplikácie dotazníka.....	30
2.2.5.5 Klady a zápory dotazníka.....	30
2.2.6 Test.....	30
2.2.6.1 Druhy testov	31
2.2.6.2 Požiadavky na test.....	31
2.2.6.3 Klady a zápory testov.....	31
2.2.7 Sociometria	31
2.2.7.1 Test sociometrickej voľby.....	32
2.2.7.2 Druhy vzťahov medzi osobami v skupine	32

2.2.7.3	Znázorňovanie sociometrických údajov.....	33
2.2.7.4	Klady a zápory sociometrie.....	33
2.2.8	Analýza produktov činnosti (rozbor výsledkov činnosti).....	33
2.3	Základné typy vývinovo-psychologických výskumov (longitudinálny a transversálny prístup).....	34
2.3.1	Druhy longitudinálneho sledovania.....	34
2.3.2	Prednosti a nedostatky transversálnych (prierezových) výskumov.....	36
2.3.3	Prednosti a nedostatky longitudinálnych postupov.....	36

ČASŤ DRUHÁ VÝVIN, DETERMINÁCIA VÝVINU, PERIODIZÁCIA VÝVINU

3	VÝVIN.....	40
3.1	Vymedzenie pojmu vývin.....	40
3.2	Zákony vývinu.....	41
3.2.1	Zákon diferenciacie a integrácie.....	41
3.2.2	Zákon vývinovej nerovnomernosti a postupnej retardácie vývinu.....	42
3.2.3	Zákon individuálneho priebehu vývinu.....	42
3.2.4	Zákon cefalokaudálneho vývinu.....	43
4	DETERMINÁCIA (PODMIENENOSŤ) VÝVINU – PRÍČINY A ČINITELE VÝVINU.....	44
4.1	Činitele vývinu.....	44
4.1.1	Vnútoré činitele vývinu.....	44
4.1.2	Vonkajšie činitele vývinu.....	45
4.1.3	Interakcia vnútorných a vonkajších činiteľov vývinu.....	46
4.1.4	Činnosť, aktivita.....	46
4.2	Prehľad názorov na otázky determinácie vývinu.....	46
4.2.1	Biologizujúce teórie.....	47
4.2.2	Sociologizujúce teórie.....	47
4.2.3	Kompromisné teórie.....	48
4.2.4	Interakčné teórie.....	48
4.3	Podiel dedičnosti a prostredia pri vývine jednotlivých psychických javov.....	49
5	PERIODIZÁCIA (ČLENENIE, DELENIE) PSYCHICKÉHO VÝVINU A JEJ PROBLÉMY.....	51
5.1	Rôzne prístupy k periodizácii vývinu.....	51
5.1.1	Psychoanalytická periodizácia vývinu S. Freuda.....	52
5.1.2	Psychologická periodizácia vývinu J. Piageta.....	53
5.1.3	Psychosociálna periodizácia vývinu E. H. Eriksona.....	54
5.2	Súčasná periodizácia vývinu.....	56

ČASŤ TRETIA
VÝVIN V JEDNOTLIVÝCH OBDOBIACH

6	SCHÉMA PRE CHARAKTERISTIKU VÝVINU V JEDNOTLIVÝCH OBDOBIACH	60
7	PRENATÁLNE OBDOBIE	62
7.1	Fázy prenatálneho obdobia	62
7.2	Telesný vývin v prenatálnom období	63
7.3	Nepodmienené reflexy v prenatálnom období.....	66
7.4	Motorický (pohybový) vývin v prenatálnom období	66
7.5	Psychický vývin v prenatálnom období	67
7.5.1	Zmyslové pociťovanie a vnímanie.....	67
7.5.2	Pamäť a učenie.....	68
7.6	Sociálny vývin v prenatálnom období.....	69
7.6.1	Komunikačné úrovne	69
7.6.2	Prenatálna komunikácia s inými ľuďmi.....	70
7.6.3	Význam prenatálnej komunikácie.....	70
7.7	Vplyv agresívnych činiteľov na vývin plodu	71
8	PERINATÁLNE OBDOBIE	72
8.1	Pôrod	72
8.1.1	Pôrod bez násilia	72
8.1.1.1	<i>Pôrod podľa F. Leboyera</i>	72
8.1.1.2	<i>Pôrod podľa M. Odenta</i>	74
8.1.1.3	<i>MFI</i>	74
8.1.1.4	<i>Pôrod – slovenská realita</i>	75
8.1.2	Otec a iné osoby pri pôrode	76
8.1.2.1	<i>Postoje k prítomnosti partnerov pri pôrode</i>	76
8.1.2.2	<i>Význam prítomnosti partnera pri pôrode</i>	77
8.1.2.3	<i>Podmienky prítomnosti partnera pri pôrode</i>	78
8.1.2.4	<i>Otec pri pôrode – slovenská realita</i>	78
8.1.3	Pôrod s doulou	78
8.1.3.1	<i>Kto je dula</i>	79
8.1.3.2	<i>Rola duly</i>	79
8.1.3.3	<i>Dula verzus zamestnanci nemocnice</i>	81
8.1.3.4	<i>Dula verzus otec</i>	81
8.1.3.5	<i>Prinos podpory duly v priebehu pôrodu</i>	82
8.1.3.6	<i>Dula – česká a slovenská realita</i>	82
8.2	Obdobie krátko po pôrode	83
8.2.1	Rooming-in	84
8.2.1.1	<i>Čo je rooming-in</i>	84
8.2.1.2	<i>Význam systému rooming-in</i>	84
8.2.1.3	<i>Rooming-in – slovenská realita</i>	85
8.2.2	BFHI	85
8.2.2.1	<i>Podstata iniciatívy BFH</i>	85
8.2.2.2	<i>BFHI – slovenská realita</i>	86

9 NOVORODENECKÉ OBDOBIE	88
9.1 Telesný vývin novorodenca	88
9.2 Nepodmiernené reflexy u novorodenca	89
9.3 Motorika novorodenca	90
9.4 Psychický vývin novorodenca	90
9.4.1 Senzorika – zmyslové pociťovanie a vnímanie	90
9.4.2 Pamäť novorodenca	91
9.4.3 City novorodenca	91
9.5 Sociálne vzťahy	92
10 NEDONOSENÉ DETI	93
10.1 Príčiny predčasného pôrodu	93
10.2 Problematický vývin nedonosených detí	94
10.3 Vzťah medzi matkou a nedonoseným dieťaťom	94
10.4 Prognóza nedonosených detí	95
11 OBDOBIE DOJČAŤA	96
11.1 Telesný vývin dojčat'a	96
11.2 Pohybový (motorický) vývin dojčat'a	96
11.3 Psychický vývin v období dojčat'a	98
11.3.1 Pociťovanie a vnímanie	98
11.3.2 Pamäť a pozornosť v období dojčat'a	99
11.3.3 Myslenie v období dojčat'a	100
11.3.4 Reč v období dojčat'a	100
11.3.5 City v období dojčat'a	101
11.4 Sociálny vývin v období dojčat'a	102
12 OBDOBIE BATOLAŤA	104
12.1 Telesný vývin v období batol'aťa	104
12.2 Pohybový (motorický) vývin v období batol'aťa	104
12.3 Psychický vývin v období batol'aťa	105
12.3.1 Vnímanie	106
12.3.2 Pamäť	106
12.3.3 Predstavy	107
12.3.4 Pozornosť	107
12.3.5 Myslenie	108
12.3.6 Reč	108
12.3.7 City	110
12.4 Rozvoj osobnosti batol'aťa	111
12.4.1 Sebauvedomenie	111
12.4.2 Charakter	113

12.5	Sociálne vzťahy v období batolaťa	113
12.5.1	Vzťahy s dospelými	113
12.5.2	Vzťahy s rovesníkmi	114
13	PREDŠKOLSKÝ VEK	115
13.1	Telesný vývin v predškolskom veku	115
13.2	Pohybový (motorický) vývin v predškolskom veku	115
13.3	Psychický vývin v predškolskom veku	116
13.3.1	Pocit'ovanie a vnímanie	116
13.3.2	Pozornosť	117
13.3.3	Pamäť	118
13.3.4	Predstavy fantázie	118
13.3.5	Myslenie	119
13.3.6	Reč	120
13.3.7	Čítanie	121
13.4	Osobnosť v predškolskom veku	122
13.4.1	Sebauvedomenie	122
13.4.2	Schopnosti	123
13.4.3	Temperament	123
13.4.4	Charakter	123
13.4.5	Záujmy	124
13.5	Sociálne vzťahy v predškolskom veku	125
13.5.1	Vzťahy s dospelými	125
13.5.2	Vzťahy s rovesníkmi	125
13.6	Činnosť v predškolskom veku	126
13.6.1	Hra	126
13.6.2	Učenie	126
13.6.3	Pracovné úkony	126
14	DETSKÁ HRA	128
14.1	Teórie hry	129
14.2	Klasifikácia hier	129
14.3	Vývin detskej hry	130
14.3.1	Hry v období dojčat'a	130
14.3.2	Hry v období batolaťa	131
14.3.3	Hry v predškolskom veku	132
15	DETSKÁ KRESBA	134
15.1	Motivácia kreslenia u detí	134
15.2	Vývin detskej kresby	135
15.2.1	Bezobsahová čmáranina	135
15.2.2	Obsahová čmáranina (obdobie náhodného realizmu)	136
15.2.3	Prechod k znakovkej (obsahovej) kresbe	137
15.2.4	Znaková (obsahová) kresba	137
15.2.4.1	Intelektuálny alebo naivný realizmus	138
15.2.4.2	Vizuálny realizmus alebo napodobňovanie optickej podoby ..	139

15.2.5	Kriza v detskom výtvarnom prejave	140
15.3	Obsah detskej kresby v období znakovkej (obsahovej) kresby	141
15.3.1	Kresba človeka, ľudskej postavy, figúry	142
15.3.2	Kresba zvieratá	143
15.3.3	Kresba domu	144
15.3.4	Kresba stromu	144
15.3.5	Kresba dopravných prostriedkov	145
15.3.6	Kresba počítača, televízora, videorekordéra	145
15.4	Charakteristické znaky detského výtvarného prejavu typické pre znakovú (obsahovú) kresbu	145
15.4.1	Kresbový zhluk	145
15.4.2	Vytváranie grafických typov (grafických schém)	146
15.4.3	Antropomorfizmus, personifikácia	146
15.4.4	Deformácie – tvarové a proporcionálne	146
15.4.5	Zobrazovanie predmetov vedľa seba a bez prekryvania	147
15.4.6	Transparentnosť, priehľadnosť, tzv. röntgenové videnie (ako zobrazenie vnútorného objemu)	147
15.4.7	Viacpohľadovosť (ako plošné usporiadanie objemu)	147
15.4.8	Sklápanie, preklápanie (ako plošné usporiadanie priestoru)	148
15.4.9	Priestorové usporiadanie	148
15.4.10	Výtvarné rozprávanie, štvrtý rozmer detskej kresby	148
15.4.11	R-princíp, zákon kolmosti	148
15.4.12	Reálnosť prázdneho priestoru	149
15.4.13	Grafoidizmus	149
15.4.14	Zobrazovací automatizmus	149
15.4.15	Kolorit (farebnosť)	149
15.5	Diagnostické aspekty detskej kresby	150
15.5.1	Detská kresba a úroveň zrakového vnímania, jemnej motoriky a senzomotorickej koordinácie	151
15.5.2	Detská kresba a úroveň rozumových schopností	151
15.5.3	Detská kresba a osobnostné charakteristiky (projektívne využitie kresby)	152
15.5.4	Klady, zápory a úskalia využitia kresby v diagnostike	154
16	ŠKOLSKÁ PRIPRAVENOSŤ	156
16.1	Zložky (stránky) školskej pripravenosti	156
16.1.1	Telesná a pohybová stránka školskej pripravenosti	157
16.1.2	Psychická stránka školskej pripravenosti	157
16.1.3	Sociálna stránka školskej pripravenosti	158
16.2	Posudzovanie školskej pripravenosti	158
17	MLADŠÍ ŠKOLSKÝ VEK	161
17.1	Telesný vývin v mladšom školskom veku	161
17.2	Pohybový (motorický) vývin v mladšom školskom veku	162
17.3	Psychický vývin v mladšom školskom veku	162
17.3.1	Vnímanie	162
17.3.2	Pozornosť	163
17.3.3	Pamäť	163

17.3.4	Predstavy a fantázia	164
17.3.5	Myslenie.....	164
17.3.6	Reč	165
17.3.7	City.....	166
17.4	Osobnosť v mladšom školskom veku	167
17.4.1	Sebauvedomenie	167
17.4.2	Schopnosti.....	168
17.4.3	Temperament	168
17.4.4	Charakter.....	168
17.4.5	Záujmy	169
17.5	Sociálne vzťahy v mladšom školskom veku.....	170
17.5.1	Vzťahy s dospelými	170
17.5.1.1	<i>Vzťahy s rodičmi</i>	<i>170</i>
17.5.1.2	<i>Vzťahy s učiteľmi.....</i>	<i>170</i>
17.5.2	Vzťahy s inými deťmi.....	171
17.5.2.1	<i>Vzťahy so súrodencami</i>	<i>171</i>
17.5.2.2	<i>Vzťahy s rovesníkmi</i>	<i>171</i>
17.5.2.3	<i>Vzťahy s mladšími deťmi.....</i>	<i>173</i>
17.6	Činnosť v mladšom školskom veku	173
17.6.1	Hra.....	173
17.6.2	Učebná činnosť	174
17.6.3	Práca.....	174
18	STARŠÍ ŠKOLSKÝ VEK – OBDOBIE PUBERTY.....	176
18.1	Činitele ovplyvňujúce nástup puberty	176
18.2	Telesný vývin v puberte	178
18.2.1	Rast organizmu – vývin kostry a svalstva.....	178
18.2.2	Rast vnútorných orgánov	179
18.2.3	Koža	179
18.2.4	Pohlavné znaky	181
18.2.4.1	<i>Primárne (prvotné) pohlavné znaky.....</i>	<i>181</i>
18.2.4.2	<i>Druhotné (sekundárne) pohlavné znaky</i>	<i>182</i>
18.2.4.3	<i>Terciárne pohlavné znaky.....</i>	<i>183</i>
18.2.4.4	<i>Kvartérne pohlavné znaky.....</i>	<i>184</i>
18.3	Pohybový (motorický) vývin v puberte	184
18.4	Psychický vývin v puberte.....	186
18.4.1	Vnímanie.....	186
18.4.2	Pozornosť.....	186
18.4.3	Pamäť.....	186
18.4.4	Predstavy.....	187
18.4.5	Fantázia (obrazotvornosť).....	187
18.4.6	Myslenie.....	188
18.4.7	Reč	190
18.4.8	City.....	191
18.5	Vývin osobnosti v puberte	195
18.5.1	Sebauvedomenie	195
18.5.2	Schopnosti.....	199

18.5.3	Charakter.....	199
18.5.4	Zájmy.....	200
18.6	Sociálne vzťahy v puberte	204
18.6.1	Vzťahy pubescentov s dospelými.....	204
18.6.1.1	<i>Vzťahy pubescenta s rodičmi</i>	207
18.6.1.2	<i>Vzťahy pubescenta s učiteľmi</i>	212
18.6.2	Vzťahy pubescentov s rovesníkmi.....	214
18.6.2.1	<i>Vzťahy pubescentov s rovesníkmi rovnakého rodu</i>	217
18.6.2.2	<i>Vzťahy pubescentov s rovesníkmi opačného rodu</i>	219
18.7	Činnosť v puberte	222
18.7.1	Hra v puberte.....	222
18.7.2	Učebná činnosť v puberte.....	223
18.7.3	Práca v puberte.....	223
18.8	Životospráva v puberte	224
19	OBDOBIE ADOLESCENCIE	225
19.1	Všeobecná charakteristika a hlavné úlohy adolescencie	225
19.1.1	Všeobecná charakteristika adolescencie.....	225
19.1.2	Hlavné úlohy adolescencie.....	227
19.2	Telesný vývin v adolescencii	228
19.3	Pohybový vývin v adolescencii	229
19.4	Psychický vývin v adolescencii	230
19.4.1	Vnímanie.....	230
19.4.2	Pozornosť.....	230
19.4.3	Pamäť.....	230
19.4.4	Fantázia.....	230
19.4.5	Myslenie.....	231
19.4.6	Reč.....	232
19.4.7	City.....	233
19.5	Vývin osobnosti v adolescencii	235
19.5.1	Sebauvedomenie.....	235
19.5.2	Schopnosti.....	237
19.5.3	Charakter.....	238
19.5.4	Zájmy.....	239
19.6	Sociálne vzťahy v adolescencii	242
19.6.1	Vzťahy adolescentov s dospelými.....	243
19.6.1.1	<i>Vzťahy adolescenta s rodičmi</i>	245
19.6.1.2	<i>Vzťahy adolescenta s učiteľmi</i>	247
19.6.2	Vzťahy adolescentov s rovesníkmi.....	248
19.6.2.1	<i>Vzťahy adolescentov s rovesníkmi rovnakého rodu</i>	249
19.6.2.2	<i>Vzťahy adolescentov s rovesníkmi opačného rodu</i>	250
19.7	Činnosť v adolescencii	262
19.7.1	Učebná činnosť v adolescencii.....	262
19.7.2	Práca v adolescencii.....	262
19.8	Životospráva v adolescencii	262

20 MLADŠIA DOSPELOSŤ	264
20.1 Všeobecná charakteristika a hlavné úlohy mladšej dospelosti	264
20.1.1 Všeobecná charakteristika mladšej dospelosti.....	264
20.1.2 Hlavné úlohy mladšej dospelosti	264
20.2 Telesný vývin v mladšej dospelosti.....	265
20.3 Psychický vývin v mladšej dospelosti	265
20.3.1 Vnímanie, pozornosť a pamäť	265
20.3.2 Myslenie.....	266
20.3.3 City.....	266
20.4 Osobnosť v mladšej dospelosti.....	267
20.4.1 Sebauvedomenie	267
20.4.2 Schopnosti.....	267
20.4.3 Charakter.....	267
20.4.4 Záujmy.....	267
20.5 Sociálne vzťahy v mladšej dospelosti	267
20.5.1 Vzťahy s rodičmi	267
20.5.2 Vzťahy s rovesníkmi.....	268
20.5.3 Partnerské vzťahy	268
20.5.4 Vzťah k dieťaťu	270
20.5.5 Vzťahy v zamestnaní	272
20.6 Činnosť v mladšej dospelosti	272
21 STREDNÁ DOSPELOSŤ	275
21.1 Telesný vývin v strednej dospelosti	275
21.2 Psychický vývin v strednej dospelosti	275
21.2.1 Vnímanie.....	275
21.2.2 Pozornosť, pamäť a myslenie	276
21.2.3 City.....	276
21.3 Osobnosť v strednej dospelosti	276
21.4 Sociálny vývin v strednej dospelosti	277
21.4.1 Partnerské vzťahy	277
21.4.2 Vzťahy s deťmi.....	278
21.4.3 Vzťahy s rodičmi	278
21.5 Činnosť v strednej dospelosti.....	278
22 STARŠIA DOSPELOSŤ	280
22.1 Telesný vývin v staršej dospelosti	280
22.2 Psychický vývin v staršej dospelosti	280
22.2.1 Poznávacie procesy.....	280
22.2.2 City.....	281
22.3 Osobnosť v staršej dospelosti.....	281
22.3.1 Sebauvedomenie	281
22.3.2 Schopnosti.....	282
22.4 Sociálne vzťahy v staršej dospelosti	282
22.4.1 Partnerské vzťahy	282

22.4.2	Vzťahy s deťmi	283
22.4.3	Vzťahy s rodičmi	283
22.4.4	Vzťahy s deťmi a vzťahy s rodičmi ako dilema	285
22.5	Činnosť v staršej dospelosti	285
23	STAROBA.....	287
23.1	Gerontológia – veda o starnutí a starobe	287
23.2	Telesný a pohybový vývin v starobe.....	289
23.3	Psychický vývin v starobe.....	290
23.3.1	Vnímanie.....	290
23.3.2	Pamäť.....	290
23.3.3	Myslenie.....	291
23.3.4	City.....	291
23.4	Osobnosť v starobe	291
23.4.1	Sebauvedomenie	292
23.4.2	Schopnosti.....	292
23.4.3	Vôľa	293
23.4.4	Záujmy	293
23.5	Sociálny vývin v starobe	293
23.5.1	Partnerské vzťahy	293
23.5.2	Vzťah k deťom a k vnukom	295
23.6	Činnosť v starobe	296
23.7	Život v domove dôchodcov	299
23.8	Umieranie a smrť	300
LITERATÚRA		302